

Nasilje u romantičnim odnosima

Jambrešić, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:444789>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

Nasilje u romantičnim odnosima

Završni rad

Ivana Jambrešić

Mentor: doc.dr.sc. Silvija Ručević

Osijek, 2016.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju
Studij: Preddiplomski studij psihologije

Ivana Jambrešić

Nasilje u romantičnim odnosima

Završni rad

Društvene znanosti, polje psihologija, grana socijalna psihologija

Mentor: doc. dr.sc. Silvija Ručević

Osijek, 2016.

Sažetak

Nasilje u romantičnim odnosima vrlo je rasprostranjen problem koji se javlja u suvremenom društvu. Stoga je cilj ovog rada dati definiciju nasilja koje se javlja među romantičnim partnerima, s osvrtom na glavne skupine teorija kojima se pokušava objasniti ovaj fenomen. Pri tome se posebna pažnja posvetila objašnjenju evolucijskog shvaćanja nasilja u romantičnim odnosima, kao jednom od dominantnih postavki suvremene psihologije. Nadalje, navedeni su glavni pojavni oblici nasilja, ovisno o vrsti sile koju nasilni partner primjenjuje, te s osvrtom na Johnsonovu tipologiju pojavnih oblika nasilja. U drugom djelu rada opisan je problem određivanja prevalencije nasilja u romantičnim odnosima, te nalazi o istom u nekim istraživanjima. Nadalje, proučene su spolne razlike u učestalosti izvršavanja nasilja nad romantičnim partnerom, te je opisan problem pojave nasilja koje žene čine nad muškarcima, a koje je dugo bilo smatrano rijetkim fenomenom. Također se opisuje nasilje iz perspektive počinitelja nasilja nad romantičnim partnerom, te perspektiva žrtava i njihova motivacija za ostanak u nefunkcionalnim odnosima. U završnom djelu naglasak je stavljen na definiranje posljedica koje nasilje u obitelji može imati za sudionike takvih nasilnih interakcija, pri čemu se naglašavaju moguće posljedice za partnere, ali i za djecu koja žive u obiteljima roditelja u čijem je odnosu prisutan neki oblik nasilja.

Ključne riječi: nasilje, romantični odnosi, počinitelji, žrtve

Sadržaj

1.	Uvod	1
2.	Definicija i objašnjenje nasilja u romantičnim odnosima	2
3.	Pojavni oblici nasilja u romantičnim odnosima	5
4.	Prevalencija nasilja u romantičnim odnosima.....	7
5.	Spolne razlike u prevalenciji i pojavnim oblicima nasilja u romantičnim odnosima	9
6.	Nasilje iz različitih perspektiva	12
a.	Počinitelji nasilja.....	12
b.	Žrtva	13
7.	Posljedice nasilja	14
a.	Posljedice za partnere	14
b.	Posljedice za djecu	17
8.	Zaključak	18
9.	Literatura	19

1. Uvod

Nasilje u romantičnim odnosima danas je široko priznato kao društveni i zdravstveni problem, te se na njega više ne gleda kao na stvar privatne prirode, već kao na stvar općeg društvenog značaja. Nasiljem u romantičnim odnosima više se ne smatra samo upotreba fizičkog i seksualnog nasilja u svrhu nanošenja ozljeda romantičnom partneru, već i psihičko zlostavljanje partnera s kojim je osoba bila, ili je još uvijek u romantičnom odnosu. Naime, nasiljem u romantičnim odnosima danas se smatra svako ponašanje kojem je cilj na bilo koji način ugroziti kako fizičku, tako i psihičku sigurnost romantičnog partnera (Kelly, 2011).

S obzirom na napredak društva po pitanju jednakosti i izjednačavanja prava svih ljudi, pa tako i promicanja jednakosti spolova, sve više pažnje se posvećuje proučavanju nasilja u romantičnim odnosima i njegovih pojavnih oblika. U razvijenim zemljama prevladava opća preferencija prema jednakosti partnera u romantičnim odnosima (Miller, 2015), te stoga istraživače često iznenađuje činjenica da se nasilje u kojem muškarci iskorištavaju dominaciju nad svojim partnericama, u svrhu kontroliranja njihovih kretanja i sloboda, i dalje pojavljuje. Naime, podaci o učestalosti ove pojave alarmantni su u svim dijelovima svijeta, a posebice u nerazvijenim i ruralnim sredinama (Svjetska zdravstvena organizacija, 2005). Upravo zbog povećanog interesa javnosti, posljednjih nekoliko desetljeća ova se pojava detaljno proučavala, pojavile su se različite skupine istraživača, s ciljem objašnjenja pojave nasilja usmjerenog prema romantičnom partneru, klasificirani su različiti pojavni oblici nasilja u romantičnim odnosima, a mnogo se pažnje posvetilo i perspektivama žrtava, ali i počinitelja nasilja. Za bolje razumijevanje pojave i potkrepljenja ove pojave važno je razumjeti motivaciju žrtava da ostanu u takvim nezadovoljavajućim odnosima, ali i motivaciju počinitelja za nanošenjem boli osobama koje vole. Često se kao razlog pojave bilo kojeg oblika nasilja navodi financijska ovisnost žrtve o počinitelju, te one nerijetko u nedostatku boljeg rješenja ostaju u takvim odnosima (Halilović, 2015).

Iz svega navedenog proizlazi zaključak kako je pojava nasilja u romantičnim odnosima izrazito složen problem te se u njegovu prepoznavanju treba u obzir uzeti širok spektar okolnosti, osobina ličnosti, kako žrtve tako i počinitelja, ali i obiteljska povijest obaju partnera da bi se moglo na vrijeme prevenirati pojavu nasilja, i svesti negativne posljedice takvih odnosa na minimum. Nadalje, potrebno je upoznati se s mogućim psihičkim i fizičkim posljedicama za žrtve nasilja, a posebice za djecu koja žive u obiteljima u kojima je jedan od roditelja nasilnik.

Cilj ovog rada je dati što obuhvatniju definiciju nasilja, navesti teorije koje objašnjavaju pojavu nasilja u romantičnim odnosima, te opisati osnovne pojavne oblike koji su zastupljeni u

romantičnim vezama. Nadalje, prikazani su podaci o učestalosti pojave nasilja među romantičnim partnerima, spolne razlike u čestini izvršenja istog, kao i različita gledišta na nasilje, odnosno perspektive počinitelja i žrtava nasilja. Na kraju se navode neke od mogućih štetnih posljedica koje nasilje u romantičnim odnosima može imati na fizičko i psihičko funkcioniranje partnera, ali i djece koja su svjedočila pojavi nasilja.

2. Definicija i objašnjenje nasilja u romantičnim odnosima

Nasilje u romantičnim odnosima obuhvaća različite oblike, uključujući prijetnje ili namjeru upotrebe fizičke sile, seksualno nasilje (s mogućnošću nanošenja teških ozljeda), kombinaciju ovih dviju oblika nasilja (s mogućnošću oštećenja ili smrti), emocionalno zlostavljanje, taktike prisile, ili kombinaciju seksualnog i psihičkog zlostavljanja od strane trenutnog ili bivšeg partnera (Saltzman, Fanslow, McMahon i Shelley, 1999; prema Kelly, 2011). Definicija Svjetske zdravstvene organizacije ne uvjetuje prisutnost fizičkog ili seksualnog nasilja već se nasiljem u romantičnim odnosima smatraju i ponašanja koja odražavaju psihološko zlostavljanje koje obuhvaća ponižavajuća i kontrolirajuća ponašanja, kao što su izolacija partnera od obitelji i prijatelja, te onemogućavanje pristupa informacijama (Krug, Mercy, Dahlberg, i Zwi, 2002; prema Kelly, 2011).

Nasilje u romantičnim odnosima nije pojava vezana samo za moderno društvo, već se njezini korijeni mogu pronaći u brojnim povijesnim tekstovima, u kojima se navodi kako je pravo muževa da „kažnjavaju“, odnosno fizički discipliniraju svoje supruge, sluge i šegrte (Halilović, 2015). U Bibliji se mogu naći prvi pisani tragovi o fizičkom kažnjavanju nevjernih žena, a takva se praksa primjenjivala u svim dijelovima svijeta te se zadržala stoljećima (Kelly, 2011). Tek napretkom društva i izjednačavanjem položaja žena u odnosu na muškarce, ova se pojava počinje shvaćati kao ozbiljan društveni problem te se time i potiču zakonske sankcije za počinitelje. Pokreti za prava žena postupno su ukazali na ozbiljnost ovog problema, te su se počele uvoditi različite zakonske odredbe kojima bi se kontroliralo nasilno ponašanje prema ženama. Prvi zakon kojim su se propisivale kazne protiv počinitelja nasilja nad ženama donesen je u Sjevernoj Karolini, no propisi su bili takvi da sud nije htio ni saslušati optužnicu ukoliko se nije radilo o po život opasnim ozljedama (Davidson, 1978; prema Kelly, 2011).

S povećanjem svijesti o ozbiljnosti ove pojave, pojavile su se brojne teorije, a općenito se mogu svrstati u tri široke skupine teorija: teorije koje objašnjavaju nasilje na individualnoj razini, teorije koje nasilje objašnjavaju kao posljedicu obiteljske dinamike, te teorije koje nasilje proučavaju u okviru šireg društvenog uređenja.

Teorije koje objašnjavaju nasilje na individualnom nivou navode kako je glavni razlog nasilja u romantičnim odnosima gubitak kontrole kod muškaraca. Najčešće se pod gubitkom kontrole smatra muškarčeva financijska inferiornost u odnosu na ženu, no brojni su dokazi planiranog zlostavljanja, pri čemu muškarci prikrivaju znakove zlostavljanja pazeći da se ožiljci i tragovi nalaze na mjestima nevidljivima javnosti, što bi prije upućivalo na upotrebu nasilja kao sredstva održavanja kontrole, a ne njezina gubitka (Gottman, Jacobson, Rushe, i Shortt, 1995; prema Halilović, 2015). Individualističke teorije pokušavaju objasniti nasilje kao posljedicu mentalnih oboljenja, te upotrebe alkohola ili droga, što je suprotno objektivnim nalazima istraživanja koja su pokazala kako većina počinitelja nasilja nisu mentalno oboljele osobe te kako brojni teški alkoholičari nikada nisu bili počinitelji obiteljskog nasilja, a osobe koje se okreću nasilju kao načinu kontrole nisu nužno alkoholičari (Halilović, 2015).

Još jedna individualistička teorija je evolucijska teorija koja polazi od pretpostavke da je jedan od načina na koji osiguravamo da nam partner bude vjeran, odnosno kontroliranjem njegovih resursa smanjujemo šansu da će mu biti dostupni drugi potencijalni partneri, te time osiguravamo da bude odan samo nama (Miller, 2015). Neke od taktika mogu biti okupiranje partnerova vremena, stalni nadzor u obliku iznenadnih poziva ili dolazaka (Kaighobadi i sur, 2010; prema Miller, 2015), kao i prijetnje te fizičko nasilje (Miller, 2015). Ovakvi obrasci ponašanja upućuju na ljubomoru i nedostatak povjerenja u partnera te je prema tome, očekivano da će onaj partner koji je više ljubomoran pokazivati više ovakvih ponašanja, te će isto tako biti skloniji izvršavanju fizičkog nasilja nad partnerom. U dosadašnjim istraživanjima muškarci su izvještavali o većim razinama ljubomore nego što su to činile žene. Razlike u razinama seksualne ljubomore kod muškaraca i žena, te time i razlike u razinama kontrole kojima izlažu svoje partnere, moguće je objasniti sumnjom muškaraca u vlasništvo nad potomstvom (Hughes, Harrison i Gallup, 2004). Budući da je žena ta koja rađa dijete, kod nje ne postoji to kritično pitanje potomstva, dok je muškarcima vrlo važno osigurati seksualnu vjernost svojih partnerica kako ne bi ulagali vlastite resurse u odgoj tuđeg potomstva. Također, budući da su žene ključne kako bi došlo do rađanja potomstva, muškarac bi, u slučaju da izgubi trenutnu partnericu, izgubio i šansu za osiguravanjem potomstva, a što je primarni evolucijski cilj ljudske vrste (Hughes i sur., 2004). Najveće razine seksualne ljubomore moguće je naći u vezama u kojima žena ima viši status i veća primanja od muškarca, jer je tu posebno naglašena mogućnost kako će žena naći „prikladnijeg“ i imućnijeg partnera te bi, prema teoriji evolucijskih psihologa, bilo očekivano da će do nasilja nad ženama češće dolaziti u onim odnosima u kojima muškarci osjećaju kako je to jedini način na koji mogu održati dominaciju nad partnericom (Daly i Wilson 2000; prema Hopcroft, 2009).

Ženama je, s druge strane ključno osigurati partnera sa širokom dostupnošću resursa kako bi se brinuo za njihovo potomstvo jer su, tradicionalno gledano, žene kod kuće brinule o potomstvu, dok su muškarci pribavljali potrebne resurse. Ženama je bilo ključno osigurati preživljavanje vlastitih gena kroz svoju djecu, a to su mogle osigurati na način da im osiguraju dovoljno hrane i ostalih resursa nužnih za preživljavanje. Stoga ne iznenađuje nalaz kako je kod muškaraca zastupljenija seksualna ljubomora, dok je kod žena ova vrsta ljubomore zastupljena kao strah od napuštanja, jer bi u slučaju da izgube partnera koji bi se brinuo o njihovom potomstvu i njihov opstanak bio doveden u pitanje (Hughes i sur., 2004). Kod žena je uočeno češće javljanje emocionalne ljubomore budući da su one emocionalnu zainteresiranost njihova partnera za drugu ženu vidjele kao prijetnju za ulaganje resursa u potomstvo te druge žene, čime bi izgubile važan izvor resursa na koje su računale za odgoj vlastitog potomstva (Shackelford i sur., 2004).

Premda je izvjesno kako će oba spola, i muškarci i žene, negativno reagirati na obje vrste nevjere, evolucijski psiholozi naglašavaju kako je povećana osjetljivost na seksualnu nevjeru kod muškaraca te neodobravanje emocionalne prijevare kod žena jedan od ključnih adaptivnih mehanizama za preživljavanje ljudske vrste, te oni često koriste ove mehanizme za objašnjavanje pojave nasilja u romantičnim odnosima potaknutog različitim povodima ljubomore (Buss i sur., 1992; prema Shackelford i sur., 2004).

Teoretičari koji nasilje opisuju kroz prirodu obiteljske dinamike tvrde kako se nasilje javlja kao prihvatljivi način rješavanja problema u određenim obiteljima. Prema njima su počinitelji nasilja, a često i same žrtve, navikli na takvu obiteljsku dinamiku još od djetinjstva, kao svjedoci sličnih pojava među roditeljima. Prema tome, nasilje se javlja kroz različite generacije u istoj obitelji, te su osobe koje su u djetinjstvu bile izložene obiteljskom nasilju pod povećanim rizikom da i sami postanu žrtvama ili počiniteljima istog (Halilović, 2015). Jedna od teorija koje zastupaju ovakvo gledište o pojavi nasilja je i teorija učenja prema kojoj se nasilni obrasci ponašanja uče od roditelja te se na taj način prenose iz generacije u generaciju. Međutim, kritičari će upozoriti kako ovo pravilo nije univerzalno, te da nisu sva djeca koja su odrastala u obiteljima ispunjenima nasilnom dinamikom među roditeljima i sama postala nasilnicima (Kelly, 2011).

Treća skupina teorija nasilje objašnjava na razini društva, a jedna od istaknutijih teorija je ona koju zastupaju feministički usmjereni teoretičari. Oni navode kako je nasilje rezultat dominantne klime u društvu, koja upućuje na mušku dominaciju te je, prema stajalištu feministički orijentiranih teoretičara, nasilje način nadoknade gubitka moći koju su muškarci tradicionalno držali stoljećima. Prema njima, nasilje se češće javlja među muškarcima slabijeg

imovinskog statusa, dok oni višeg društvenog položaja češće posežu za društveno prihvatljivijim načinima kontrole nad ženama (Halilović, 2015).

Premda su ponuđene brojne teorije koje u različitoj mjeri i na različite načine objašnjavaju fenomen pojave nasilja u romantičnim odnosima, istraživači nisu sigurni koji se točno motiv nalazi u podlozi ove pojave, niti zašto počinitelji nasilja koriste upravo nasilje kao dokaz vlastite dominacije i moći u odnosu. No, svakako je bitno u budućim razmatranjima nasilja u romantičnim odnosima u obzir uzmu sva tri stajališta, budući da svako od njih nudi vrijedan izvor ideja i podataka. Također je izvjesno kako niti jedna od teorija ne nudi opće i sveobuhvatno objašnjenje nasilja u romantičnim odnosima, već se u svakoj pojedinačnoj situaciji treba u obzir uzeti širok raspon faktora koji su mogli dovesti do pojave nasilja jer je spektar razloga za nasilje širok i sveobuhvatan te jedna teorija ne može u potpunosti objasniti sve slučajeve nasilja u romantičnim odnosima.

3. Pojavni oblici nasilja u romantičnim odnosima

Kao što je već rečeno, načini kontrole partnerova ponašanja upotrebom nasilja danas poprimaju različite oblike, te je moguće napraviti klasifikaciju ovisno o vrsti sile koja se upotrebljava za postizanje tog cilja. U takvoj podjeli nasilja usmjerenog prema romantičnom partneru moguće je razgraničiti između psihičkog, fizičkog te seksualnog zlostavljanja partnera (Ajduković i Ručević, 2009).

Psihičko zlostavljanje najčešća je vrsta nasilja koja se javlja u romantičnim odnosima, međutim, unatoč čestini njezina pojavljivanja, ova vrsta zlostavljanja u bliskim odnosima često nije prepoznata kao takva, te partner koji je zlostavljan često ponašanje partnera zlostavljača tolerira i opravdava kao odraz partnerove ljubavi prema njemu (Ajduković i Ručević, 2009). Bell (2008; prema Ajduković i Ručević, 2009) navodi kako se u psihičko zlostavljanje mogu ubrojiti ponašanja kao što su vrijeđanje, ponižavanje, kritiziranje, zastrašivanje prekidom veze, stvaranje osjećaja krivnje kod partnera, verbalne i emocionalne prijetnje, izolacija od prijatelja i obitelji, nazivanje različitim pogrđnim imenima, govorenje uvredljivih riječi te kontroliranje odijevanja, ponašanja i kretanja. Ehlert (2007; prema Ajduković i Ručević, 2009) navodi kako se u postupke psihičkog zlostavljanja ubrajaju i sva ona ponašanja kojima je cilj narušiti samopoštovanje druge osobe. Kao posebnu vrstu psihičkog zlostavljanja moguće je izdvojiti ljubomoru, koja često ima razorne posljedice te nerijetko prethodi upotrebi fizičkog nasilja. DeRusha (2007; prema Ajduković i Ručević, 2009) navodi kako ljubomora proizlazi iz nesigurnosti zlostavljača, koji uviđa da je ljubomora jedan od načina na koji može kontrolirati ponašanje partnera i staviti ga u položaj u kojem je on ovisan o nasilnom partneru.

Jedan od načina psihičkog uznemiravanja osobe, a koji se veže uz romantične odnose je i uhođenje, odnosno nametljivo praćenje druge osobe, najčešće bivšeg partnera, koji ne želi da ga se prati. Shannon (2009; prema Miller, 2015) navodi kako u uhođenje spadaju ponavljajuće, zlonamjerno praćenje i uznemiravanje ciljane osobe koje može uključivati neželjene telefonske pozive, pisma, poruke i ostale oblike ometanja privatnosti. Međutim, obično su ovi obrasci ponašanja samo početak te ubrzo prerastaju u dolazak kući ili na posao žrtve (Kamphuis, Emmelkamp, i de Vries, 2004). Unatoč opće raširenom vjerovanju kako su uhode osobe nepoznate žrtvi, Kamphuis i sur. (2004) navode kako polovinu osoba koje uhode nekoga čine bivši partneri, koji se ne mogu pomiriti s prekidom. Druga vrsta su osobe koje su opsjednute s drugom osobom, najčešće poznanikom ili potpunim strancem, i ta vrsta uhoda se pojavljuje u jednoj petini svih slučajeva uhođenja (McEwan, Mullen i MacKenzie 2009). Također postoje i osobe koje posjeduju loše komunikacijske vještine te uhođenje koriste kao način da se približe željenoj osobi (Duntley i Buss, 2012). Međutim, unatoč navedenoj podjeli, većina autora slaže se kako je kod većine osoba koje uhode svoje žrtve u pozadini ponašanja neki oblik patološkog razmišljanja (Kamphuis i sur., 2004). Naime, Rosenfeld (2003; prema McEwan i sur., 2009) izvještava kako su bivši partneri i osobe sa psihičkim poremećajima najustrajni u uhođenju svojih žrtava.

Nakon psihičkog zlostavljanja, drugo po čestini pojavljivanja od oblika nasilja prema romantičnom partneru je fizičko nasilje koje obuhvaća postupke kojima se uzrokuje fizička bol ili ozljede drugoj osobi, te ponašanja kao što su pljuskanje, grubo udaranje rukama, nogama i predmetima, bacanje predmeta, čupanje kose i ugrizi (Bell, 2008; prema Ajduković i Ručević, 2009). Unatoč tome što se fizičko nasilje u romantičnim odnosima javlja rjeđe nego psihičko, ono puno češće izaziva reakciju okoline i javnosti budući da može uzrokovati teške ozljede žrtvama koje su mu izložene.

Seksualno nasilje uključuje prisilne nefizičke i fizičke seksualne radnje te je prepoznato kao jedan od ozbiljnih socijalnih problema (Messing, Thaller i Bagwell, 2014). Basile (2002; prema Messing i sur., 2014) navodi kako je jedna trećina žrtava seksualnog nasilja ovaj oblik prisile doživjela od strane partnera jer su vjerovala kako je njihova dužnost udovoljiti njegovoj želji. Silovanje u braku oblik je nasilja koji se često javlja kao posljedica vjerovanja kako muž ima dominaciju i seksualna prava nad partnericom (Halilović, 2015). Halilović (2015) također navodi kako su žene koje su bile žrtve ove vrste nasilja često nesvjesne da je ono prisutno i u njihovom braku, dok se ne suoče s okrutnom istinom.

Osim podjele na psihičko, fizičko i seksualno nasilje, neki autori (npr. Johnson, 2008) nasilje u romantičnim odnosima dijele na: situacijsko nasilje među partnerima, intimni terorizam

te nasilni otpor žrtava. Prema Johnsonu (2008), najčešći oblik nasilja je situacijsko nasilje među partnerima koje se javlja kao posljedica žestokih svađa među partnerima. Najčešće se javlja kada su oba partnera ljuta, te se veže za konkretne svađe između partnera i rijetko prerasta u oblike ozbiljnog, po život opasnog oblika fizičkog nasilja. Druga vrsta nasilja je intimni terorizam, a razlika u odnosu na situacijsko nasilje je što je glavna namjera osobe kontroliranje partnera. Upotreba fizičke sile i prisila samo su jedan od niza načina za kontrolu, a između ostalih se navode i prijetnje, socijalna i ekonomska izolacija, mentalno, emocionalno i seksualno zlostavljanje (Miller, 2015). Ukoliko je ova vrsta nasilja prisutna u vezi, javlja se češće nego situacijsko nasilje. Također, ova vrsta nasilja je češće jednostrana, odnosno čini je samo jedan od partnera, te uključuje puno ozbiljnije ozljede od onih do kojih dolazi kod situacijskog nasilja među partnerima (Johnson, 2008). Često su počinitelji nasilja prikriveni te do incidenata ne dođe godinama nakon početka veze, međutim, prijetnja nasiljem je uvijek na neki način prisutna i izaziva strah kod žrtava (Johnson, 2008). Treća vrsta nasilja naziva se nasilnim otporom žrtava, a javlja se kod žrtava koje koriste ovu vrstu nasilja kako bi se otele kontroli nasilnika. Do nasilnog otpora žrtava može doći u nekim, no ne u svim slučajevima intimnog terorizma. Počinitelji ove vrste nasilja često su nasilni, ali u sukobu s partnerom koji je i nasilan i kontrolirajući. Slično kao kod intimnog terorizma, i nasilni otpor može dovesti do katastrofalnih posljedica, te žene koje su dugi niz godina žrtve intimnog terorizma ne vide drugi izlaz iz te situacije, nego da ubiju partnera (Johnson, 2008). Ponekad se navodi i četvrti tip nasilja, uzajamno nasilno kontroliranje, u kojem oba partnera koriste nasilje s ciljem međusobne kontrole, međutim, smatra se kako se ono izrazito rijetko pojavljuje (Johnson, 2008).

Unatoč privlačnosti Johnsonova modela objašnjenja nasilja, to nije jedini model koji objašnjava nasilje u romantičnim odnosima, te je moguće pronaći podatke koji znatno variraju od navedenih, upravo zbog razlike u načinu mjerenja i određivanja nasilja u romantičnim odnosima.

4. Prevalencija nasilja u romantičnim odnosima

Premda često proučavan i prepoznat kao ozbiljan problem u mnogim zemljama, nalazi o učestalosti pojavljivanja nasilja u romantičnim odnosima variraju ovisno o tome kako su istraživači definirali nasilje. Postoje dva suprotstavljena gledišta o nasilju u romantičnim odnosima. Prva skupina istraživača se fokusira na nasilje u obitelji, dok se drugi fokusiraju na nasilje nad ženama (Dobash i Dobash, 2004). Razlike u nalazima ovih suprotstavljenih struja istraživača proizlaze i iz razlike u načinu mjerenja spomenutog konstrukta. Naime, istraživači orijentirani na istraživanje nasilja nad ženama uobičajeno se fokusiraju na izvore podataka koji

su dostupni u medicinskim i socijalnim ustanovama, te u skloništima za zlostavljane žene; odnosno fokusiraju se na iskaze žena koje su potražile pomoć. S druge strane, istraživači usmjereni na proučavanje obiteljskog nasilja podatke o učestalosti nasilja u romantičnim odnosima prikupljaju iz opće populacije (Johnson, 2008). Zbog tih razlika u ponašanjima koja se karakteriziraju kao nasilje, kod istraživača obiteljskog nasilja puno su češći slučajevi situacijskog nasilja među partnerima, dok je kod feministički usmjerenih istraživača puno češće zabilježeno nasilje u obliku intimnog terorizma, a budući da i sam Johnson (2008) navodi kako se ovi oblici nasilja ne pojavljuju jednako često, ne čudi da su podaci ovih dviju skupina teoretičara neusklađeni, pa teoretičari usmjereni na proučavanje obiteljskog nasilja ne izvještavaju o postojanju spolnih razlika u čestini izvršavanja nasilja prema romantičnom partneru, dok su feministički usmjereni teoretičari konstantno izvještavali o postojanju istih (Stets i Straus, 1990).

Godinama su se pod pojmom nasilja u romantičnim odnosima istraživači referirali samo na njegove fizičke i seksualne manifestacije, te su nalazi upućivali na zaključak kako se ove dvije vrste nasilja najčešće pojavljuju u romantičnim odnosima (Catalano, 2007; prema Kelly, 2011). Međutim, povećanjem svijesti o negativnim posljedicama psihičkog zlostavljanja od strane partnera, povećao se interes istraživača za ovu vrstu nasilja te je uočeno kako je ova vrsta nasilja najčešće zastupljena u romantičnim odnosima (Kelly, 2011). Zbog novih spoznaja, prepoznalo se kako je nasilje u romantičnim odnosima puno zastupljeniji problem nego što se ranije smatralo, a dokumentirani slučajevi ukazuju na to da se javlja u 10% romantičnih odnosa, te je puno češće kod mladih parova, u 20-im i 30-im godinama, koji imaju malu djecu (Fantuzzo i Lindquist, 1989).

Ajduković i Ručević (2009) navode kako je u odnosima adolescenata najčešće zastupljeno psihičko nasilje, slijedi ga fizičko nasilje, dok se seksualno nasilje javlja najrjeđe. S obzirom na različite načine definiranja i mjerenja nasilja u romantičnim odnosima, podaci o njegovoj prevalenciji variraju i različita istraživanja daju znatno drugačije rezultate. Tako primjerice, Montgomery i sur. (2015) navode podatak kako je svaka treća žena u njihovu istraživanja izvijestila da je doživjela neku vrstu nasilja. Pri tome se i u ovom istraživanju psihičko zlostavljanje pokazalo kao najčešći oblik nasilja u romantičnim odnosima. Miller (2015) je proširio ove nalaze i na mušku populaciju, pri čemu navodi kako je svaka četvrta žena u Americi (24%) bila žrtvom nasilja, dok je neki oblik nasilja doživio svaki sedmi muškarac (14%). No, autor upozorava kako su ove brojke u svijetu još i veće. Halilović (2015) navodi kako su opće stope nasilja u svijetu takve da je gotovo trećina žena, odnosno 30% ženske populacije u svijetu bilo u nekom trenutku života izloženo fizičkom ili seksualnom nasilju od strane intimnog partnera. Međutim, bitno je naglasiti da premda se nasilje javlja u svim

dijelovima svijeta, njegova prevalencija značajno varira od države do države. U istraživanju provedenom od strane Svjetske zdravstvene organizacije (2005), a u čijim je uzorkom zahvaćen velik broj zemalja, učestalost pojave fizičkog nasilja kretala se od svega 13% u Japanu pa sve do visokih 61 % u selima Perua, dok su se u većini zemalja ove stope kretale između 23 i 49%. Prevalencija seksualnog nasilja kretala se od 6% u Japanu te u Srbiji i Crnoj Gori, dok su pojedine pokrajine u Etiopiji imale stope seksualnog zlostavljanja i do 59%. U većini zemalja zastupljenost se kretala od 10 do 50%. Premda su stope zastupljenosti seksualnog nasilja u većini zemalja obuhvaćenih uzorkom bile niže od stopa fizičkog zlostavljanja, postoje neke iznimke. Tako su u dijelovima Bangladeša, Etiopije i Tajlanda stope seksualnog nasilja bile više od stopa fizičkog nasilja u romantičnim odnosima (Svjetska zdravstvena organizacija, 2005). Iz navedenih podataka proizlazi zaključak kako su žene iz gradskih područja Japana pod najmanjim rizikom da će postati žrtvama fizičkog ili seksualnog nasilja, dok su pod najvećim rizikom stanovnice seoskih četvrti Bangladeša i Etiopije te gradskih predjela Tajlanda. Što se tiče psihičkog nasilja, u svim se uključenim zemljama postotak žena koje su doživjele ovu vrstu nasilja kretao između 20 i 75% (Svjetska zdravstvena organizacija, 2005).

U istraživanju koje je provedeno na uzorku hrvatskih adolescenata dobi od 16 do 19 godina, pokazalo se kako je njih čak 60 % doživjelo neki oblik nasilja u romantičnom odnosu, dok je njih 43 % izjavilo kako su na neki način bili nasilni prema romantičnom partneru (Bijelić, 2004; prema Ajduković i Ručević, 2009).

5. Spolne razlike u prevalenciji i pojavnim oblicima nasilja u romantičnim odnosima

Premda su istraživanja nasilja u romantičnim odnosima i istraživanja obiteljskog nasilja prvenstveno bila potaknuta nasiljem nad ženama, danas se istraživači usmjeravaju na proučavanje ovog problema iz oba kuta gledanja, odnosno, u obzir se uzimaju i spolne razlike u čestini izvršavanja nasilja, ali i ozbiljnosti nanesenih ozljeda. Prepoznato je kako i žene jednako kao i muškarci mogu biti počinitelji nasilja nad sadašnjim ili bivšim romantičnim partnerom, pa ponekad postojanje spolnih razlika možemo naći samo u načinu manifestiranja njihova nasilna ponašanja.

Dobash i Dobash (2004) navode kako je pojava partnerskog nasilja simetrična, te kako se jednako često javlja kod oba partnera, odnosno kako su i žene jednako često kao i muškarci, počiniteljice nasilja prema romantičnom partneru. Istraživanja koja su kao referentnu točku za određivanje prevalencije nasilja u vezama uzimala učestalost pojave određenih ponašanja, naglašavaju kako su žene češće izvršiteljice težih vrsta nasilja nego muškarci (Straus i Gelles 1990; Morse 1995; Moffitt, Robins i Caspi 2001; prema Dobash i Dobash, 2004). Moffitt i sur.

(2001; prema Dobash i Dobash, 2004) su u svom istraživanju pronašli neznatno više stope počinjenog nasilja od strane žena nego što su ga činili muškarci. U istraživanju provedenom na Novom Zelandu, Magdol i sur. (1997; prema Fergusson, Horwood i Ridder, 2005) navode kako je 21.8% ispitanih muškaraca izvijestilo kako je primijenilo neki oblik fizičkog nasilja usmjeren prema partnerici, dok su žene izvještavale o istom u 37.2% slučajeva. Fergusson i sur. (2005) su u istraživanju provedenom na kohorti od 828 mladih osoba (437 djevojaka i 391 mladića, prosječna dob 25 godina) ispitivali prevalenciju nasilja među heteroseksualnim parovima u trenutnoj ili nedavnoj vezi. Istraživanje je pokazalo podjednaku prevalenciju počinjenog nasilja usmjerenog prema romantičnom partneru, međutim žene su u većoj mjeri izvješćivale o počinjenom nasilju. Pri tome je 39.4% žena, u usporedbi sa 30.9% muškaraca, izvijestilo kako su bili nasilni prema sadašnjem ili bivšem romantičnom partneru. Ovakav trend potvrđen je i u istraživanju provedenom u Hrvatskoj na uzorku od 1422 djevojaka i mladića u dobi od 13 do 19 godina, Ručević, Ajduković i Šincek (2007; prema Ajduković i Ručević, 2009) navode podatak kako je 7,5% mladića te 11,5% djevojaka u nekom trenutku romantičnog odnosa partneru prijetilo upotrebom fizičkog nasilja. Nadalje, u istom istraživanju 4% mladića i 8% djevojaka izjavilo je kako je bilo fizičko nasilno prema romantičnom partneru u nekom trenutku odnosa. Međutim, autori upozoravaju kako je moguće da su muškarci podcijenili učestalost vlastitih nasilnih činova usmjerenih prema partnericama, a kao neki od razloga navode se i teže društvene sankcije za muškarce počinitelje obiteljskog nasilja, nego što je to slučaj za žene koje su počinile ista djela (Archer, 2002; Magdol i sur., 1997; prema Fergusson i sur., 2005).

Stets i Straus (1990) navode kako se nasilje koje žene izvršavaju nad svojim partnerima ne može okarakterizirati kao samoobrana, jer su žene bile jednako često inicijatori pojave nasilja kao i muškarci. Dobash i Dobash (2004) navode kako su žene ipak u većini slučajeva nasilne u svrhu samoobrane, no izvještavaju kako to dovodi samo do još većih i ozbiljnijih oblika nasilja kod, i od prije nasilnih partnera. Zanimljiv je nalaz koji su iznijeli Dobash i Dobash (2004), a odnosi se na činjenicu da, unatoč tome što su žene rjeđe bile počinitelji seksualnog nasilja nad partnerom, ova vrsta nasilja se svejedno javljala te je 15 % sudionika izjavilo kako su njihove partnerice u nekom trenutku u vezi zahtijevale seks, dok ih 3% izvještava o prisilnom seksu. U istraživanju provedenom na uzorku američkih studenata, 38% muškaraca te 30% žena izjavilo je kako su u dosadašnjim intimnim odnosima doživjeli barem jedan slučaj prisilnog seksualnog odnosa, a rezultati ukazuju kako su muškarci doživjeli prosječno više takvih incidenata, 18.5 incidenata za muškarce te 11.8 prijavljenih slučajeva za žene (Straus, Hamby, Boney-McCoy i Sugarman 1996; prema Dobash i Dobash, 2004).

Budući da se o pojavi nasilja žena nad romantičnim partnerima vrlo malo ozbiljno progovara, potrebno bi bilo osvijestiti javnost o njegovoj važnosti i rasprostranjenosti kako bi i muškarci koji su zlostavljani od strane partnerica dobili pomoć kakva im je potrebna. Zbog toga je zabrinjavajuće da je, u usporedbi s nasiljem muškarca nad ženom, koje je 82.0% žena i 66.1 % muškaraca vidjelo kao ozbiljan problem, za nasilje žena nad muškarcima samo 36.0 % žena i 25.5 % muškaraca izjavilo kako je taj problem „vrlo ozbiljan“ (Dobash i Dobash, 2004).

Nadalje, uzevši u obzir prethodno navedenu Johnsonovu tipologiju, postoje spolne razlike i s obzirom na situacijsko nasilje, intimni terorizam te nasilni otpor žrtava. Naime, kada se radi o situacijskom nasilju među partnerima, partneri su obično uzajamno fizički agresivni jedan prema drugome te nisu pronađene spolne razlike u učestalosti njegova izvršenja, odnosno, žene su bile počiniteljice nasilja jednako često kao i muškarci (Halilović, 2015). Tako istraživači fokusirani na proučavanje obiteljskog nasilja, a koji se prvenstveno fokusiraju na mjerenje učestalosti situacijskog nasilja među partnerima, pronalaze kako je pojava nasilja među spolovima simetrična, odnosno kako su i žene i muškarci jednako često žrtve, odnosno počinitelji nasilja. Oni su se pritom fokusirali na mjerenje izoliranih događaja, kao što su šamari ili udarci te podaci konstantno ukazuju na simetričnost i uravnoteženost pojave nasilja među partnerima (Dobash i Dobash, 2004). Unatoč tome što ne postoji spolna razlika u učestalosti izvršavanja ove vrste nasilja, žene koje su izložene ovom obliku nasilja češće trpe ozbiljnije ozljede nego muškarci (Johnson, 2008). Kod intimnog terorizma i nasilnog otpora žrtava ova je razlika jasna, te su žene bile značajno češće žrtve intimnog terorizma, a puno češće počinitelji u slučajevima nasilnog otpora žrtava (Miller, 2015). Mjerenjem ovih vrsta nasilja u romantičnim odnosima većinom se bave istraživači usmjereni na istraživanje nasilja nad ženama te izvještavaju kako su muškarci puno češće počinitelji, a žene žrtve nasilja u romantičnim odnosima. Pri tome se oni oslanjaju na izvještaje muškaraca i žena o tome jesu li ikad doživjeli neki oblik nasilja od strane partnera, te se pokazalo kako su žene izvještavale o najmanje dva do četiri puta više doživljenog nasilja nego što su to činili muškarci (Dobash i Dobash, 2004). Muškarci također prednjače i u broju ubojstava partnera prilikom izvršavanja nasilja u intimnim odnosima (Svjetska zdravstvena organizacija, 2013; prema Miller, 2015). Broj ubojstava žena proizašlih kao posljedica nasilja u romantičnim odnosima značajno je veći nego što bismo očekivali te se pokazalo da je čak 38% svih ubojstava žena počinjeno od strane sadašnjeg ili bivšeg partnera (Halilović, 2015).

Premda neka istraživanja pokazuju kako su žene rjeđe počiniteljice fizičkog nasilja, one puno češće dominiraju u izvršavanju psihičkog nasilja nad partnerom (Desmarais i sur, 2012; prema Miller, 2015). Žene su također sklonije indirektnim postupcima kada žele nekome nauditi, te se češće služe tračevima, ogovaranjem, kritiziranjem odjeće, osobnosti ili izgleda te

izigravanjem povjerenja kako bi uništile nečiju reputaciju (Hess i Hagen, 2006). Kada se ipak upuste u izvršavanje fizičkog nasilja, žene su sklonije bacati stvari na partnera, udariti ga, ugristi ili izgresti, dok su muškarci skloniji gušenju i prebijanju. Stoga ne čudi da je većina teških ozljeda koje nastaju kao posljedica nasilja u intimnim odnosima zabilježena kod žena (Miller, 2015). Međutim, unatoč opće raširenom vjerovanju kako žene nisu sklone bili fizički nasilne prema partneru, neka istraživanja pokazuju kako su upravo žene te koje su češće bile fizički nasilne u romantičnim odnosima nego što su to bili muškarci (Straus i Gelles 1990; Morse 1995; Moffitt, Robins i Caspi 2001; prema Dobash i Dobash, 2004; Ručević, Ajduković i Šincek 2007; prema Ajduković i Ručević, 2009).

6. Nasilje iz različitih perspektiva

a. Počinitelji nasilja

Počinitelji nasilja najčešće preuzimaju maskulinu spolnu ulogu te smatraju kako muškarci trebaju biti dominantni dok žene trebaju preuzimati submisivne uloge u romantičnim odnosima. Međutim, mnogi počinitelji nasilja osjećaju kako nisu dorasli tome zadatku te koriste nasilje kao oblik kontrole i dominacije nad ženama (Miller, 2015).

Wood (2004) je provela istraživanje na uzorku od 22 počinitelja obiteljskog nasilja koji su za vrijeme istraživanja bili na služenju svoje kazne. Među nalazima istraživanja navodi se kako su sudionici izjavili da su njihove nasilne reakcije bile opravdane, te navode da su izazvane nepoštivanjem od strane njihovih partnerica, koje su im trebale biti podređene. Neki od njih navode kako su počinili nasilje kada je partnerica povrijedila njihov ego, odnosno kada su osjetili kako je njihova muškost dovedena u pitanje. Nadalje, počinitelji su smatrali kako je posao muškarca da koristi nasilje u svrhu kontrole i discipliniranja partnerice. Brojni sudionici izjavili su također kako su ih partnerice izravno isprovocirale, te također navode kako je toleriranje nasilnog ponašanja od strane njihovih partnerica bilo motivacija da nastave s takvim ponašanjem jer su ga doživjeli kao oblik prihvatljivog ponašanja.

Također, počinitelji nasilja smatraju kako oni nisu pravi „zlostavljači“ jer nisu uživali u nanošenju boli svojim partnericama, te su smatrali kako oni po prirodi nisu nasilni. Najčešće su do tih zaključaka dolazili uspoređujući se s, po njihovu mišljenju, pravim nasilnicima, te su uvidjeli kako oni nisu nasilje izvršavali svakodnevno, kao što to čine neki zlostavljači, te također, nisu upotrijebili maksimalnu silu da bi naudili partnerici. Neki od njih kao potkrepljenje prethodno navedenih tvrdnji navode granice koje su si postavili u izvršavanju nasilja nad partnericom, pri čemu je jedan od sudionika izjavio kako je poštedio partnericu fizičkog zlostavljanja u razdobljima kada je bila trudna. Zanimljiv je i nalaz koji iznosi Wood (2004), a

svjedoči o tome kako je samo polovina njezinih sudionika izrazila kajanje za počinjena djela jer su smatrali kako su sa ženama postupali blaže nego što su mogli, te nisu vjerovali kako je ono što su činili pogrešno.

Halilović (2015) navodi kako su nasilnici često uvjerovali žrtve kako su same krive za događaje koje su doživjele, te kako su ovisne o njima, financijski i emocionalno. Zbog toga što su stalno bile uvjeravane kako su bez partnera bezvrijedne, i same su žrtve počele vjerovati u te tvrdnje te su počele tražiti opravdanja za ponašanje svojih partnera.

b. Žrtva

Žene koje su u vezi s nasilnikom obično na početku budu zbunjene te se pokušavaju snaći u novonastaloj situaciji. Halilović (2015) navodi kako je većina žena izjavila kako njihovi muževi nisu bili nasilni prije braka, te da na samom početku braka nije bilo nikakvih naznaka da bi se takvi obrasci ponašanja mogli pojaviti kod njihovih partnera. Mnoge žene navode kako je nasilje počelo kao posljedica ljubomore, želje za kontrolom njihova ponašanja i uvjerenja kako muž ima moć i pravo upotrijebiti silu nad ženom kako bi mu ona bila poslušna i vjerna (Halilović, 2015). Mnogi nasilnici tukli su žene i za vrijeme trudnoće, a često su kao razlog navodili nevjeru partnerica i sumnju da nosi tuđe dijete. Ovakvi nalazi potvrđeni su u brojnim istraživanjima jer su žene u trudnoći izrazito ranjive, a za počinitelje obiteljskog nasilja to obično nije indikator za prestanak takvog ponašanja (Halilović, 2015). U istraživanju koje je provela Svjetska zdravstvena organizacija (2005) navodi se kako su žene navodile različite razloge kojima bi opravdale nasilje. U nekim zemljama, kao što su Brazil, Japan, Namibija te Srbija više od tri četvrtine žena u uzorku je smatralo kako ne postoji opravdanje za izvršavanje nasilja nad partnerom, dok je u nekim predjelima Bangladeša, Etiopije te Perua manje od jedne četvrtine uzorka dijelilo isto mišljenje. Također se pokazalo kako su one žene koje su bile žrtvama nasilja nalazile više opravdanja za njegovo pojavljivanje, od onih koje nisu doživjele takva iskustva. Halilović (2015) navodi kako su žene često nalazile opravdanje za počinjeno nasilje zbog svoje snažne vjere u instituciju braka te su često navodile kako njihovi partneri nisu nasilnici, već se nasilje u njihovom odnosu javlja kao posljedica financijskih poteškoća, te loših društvenih utjecaja.

Neki počinitelji nasilja su povremeno simpatični i dragi, te u tim razdobljima uvjere žrtvu kako se nasilje neće ponoviti i kako je nasilje samo posljedica situacijskih determinanti. Žrtve često navode kako su u više navrata odlazile od nasilnog partnera, no nakon njegovog uvjeravanja kako će nasilje prestati, vraćale su mu se. Najčešći razlozi vraćanja nasilnom partneru bila su djeca i financijska ovisnost o mužu. Naime, žrtve često ostaju u nefunkcionalnim

odnosima zbog financijske ovisnosti o počinitelju nasilja budući da mnogi nasilnici brane svojim partnericama da se samostalno zaposle, kako bi bile što ovisnije o njima (Miller, 2015). Iako dvije trećine žena napusti nasilnog partnera, postoje one koje ostaju u takvim vezama, unatoč nefunkcionalnosti takvog odnosa. Međutim, unatoč stalnom strahu i fizičkom nasilju, žrtve smatraju kako bi im bilo još gore kad bi napustile partnera (Halilović, 2015).

Zayas i Shoda (2007) izvještavaju kako žene koje su iskusile psihičko zlostavljanje češće preferiraju partnere koji posjeduju osobine ličnosti specifične za zlostavljače, prije svega posesivnost, agresivnost, impulzivnost i ljubomoru. Takve žene su visoko anksiozne na pomisao o napuštanju te su privučene posesivnim, kontrolirajućim partnerima. To je posljedica toga što takvi partneri svojom ljubomorom pokazuju koliko im je stalo do partnerice, te one osjećaju manju anksioznost i manje se boje napuštanja, dok, s druge strane, partnerima koji imaju izrazito naglašenu maskulinu spolnu ulogu, odgovaraju submisivne i podređene partnerice. Na taj način, ove veze izgledaju visoko funkcionalne, jer partneri, naizgled, nadopunjavaju potrebe jedno drugom.

7. Posljedice nasilja

Nasilje se javlja u svim oblicima romantičnih odnosa, kako u vezama heteroseksualnih partnera, tako i u homoseksualnim odnosima. Također, nije ograničeno na određenu dobnu skupinu, već pogađa osobe svih životnih dobi, od adolescencije, pa do kasne odrasle dobi (Kelly, 2011). Također, nasilje se javlja u svim dijelovima svijeta, a posebice u onim slabije razvijenim te često za sobom nosi niz negativnih posljedica, kako za žrtve ovih oblika nasilja, tako i za počinitelje, ali i za svjedoke ovakvih događaja. U istraživanju koje je provela Svjetska zdravstvena organizacija (2005) navodi se kako je nasilje nad ženama istovremeno posljedica, ali i uzrok nejednakosti među spolovima. Archer (2002; prema Fergusson i sur., 2005) tvrdi kako su muškarci jednako često, ako ne i češće bili žrtve nasilja od strane romantičnog partnera, no nasilje muškaraca nad ženama može se okarakterizirati kao ono koje nosi više posljedica, kako za fizičko, tako i za psihičko zdravlje i sigurnost žrtve koja mu je izložena.

a. Posljedice za partnere

Nasilje u romantičnim odnosima sa sobom nosi niz negativnih posljedica za partnere koji žive u takvom obiteljskom okruženju. Istraživanja su pokazala kako su žene te koje su češće trpjele ozbiljne posljedice nasilja od strane partnera jer su muškarci skloniji korištenju težih oblika fizičkog nasilja nego žene. Iz toga proizlaze i više stope smrtnosti žena od posljedica nasilja u obitelji, te češća hospitalizacija zbog ozbiljnih fizičkih povreda. Međutim, ovakvi nalazi

češće su potvrđeni u istraživanjima provedenim na uzorcima studenata, nego što je bio slučaj sa reprezentativnim uzorcima koji su obuhvaćali opću populaciju (Archer, 2002; prema Fergusson i sur., 2005).

Unatoč činjenici da psihičko zlostavljanje u romantičnim odnosima često ostaje neprepoznato, u nizu istraživanja utvrđene su njegove negativne posljedice na živote žrtava, ali i na živote samih zlostavljača. U istraživanju koje su proveli Kim i sur. (2008; prema 2008; prema Yoon i Lawrence, 2013) podaci pokazuju kako je prisutnost psihičkog zlostavljanja od strane muškarca dovela do nižih razina zadovoljstva trenutnim odnosom njegove partnerice, ali i samog zlostavljača. Nadalje, Taft i sur. (2006; prema Yoon i Lawrence, 2013) navode kako je prisutnost psihičkog zlostavljanja za posljedicu imala lošiju prilagodbu partnera na odnos u kojem se nalaze. No, istraživači navode kako je tumačenju ovih podataka potrebno pristupiti s oprezom, budući da je većina istraživanja u kojima su potvrđeni ovi podaci bila korelacijska istraživanja, ili su se bazirala na podacima dobivenim od samo jednog partnera (Yoon i Lawrence, 2013). Uhođenje kao jedan od oblika psihičkog uznemiravanja sadašnjeg ili bivšeg partnera također može imati štetne posljedice na živote žrtava. Primjerice, kod žena koje su u adolescenciji bile izložene kao žrtve uhođenja dolazi do povećanih razina tjeskobnosti u srednjoj i kasnijoj odrasloj dobi (Diette, Goldsmith, Hamilton, Darity i McFarland, 2014).

O'Leary i sur. (1989; prema Yoon i Lawrence, 2013) navode kako su žene čiji su muževi bili fizički agresivni prema njima izvještavale o nižim razinama zadovoljstva trenutnim odnosom, od onih čiji muževi nisu koristili fizičko nasilje kao sredstvo kontrole. Nadalje, Lawrence i Bradbury (2001; prema Yoon i Lawrence, 2013) navode kako su se parovi, čiji su odnosi bili obilježeni manifestacijama fizičkog nasilja, rastajali dva puta češće u prve četiri godine braka od parova čiji odnosi nisu bili obilježeni nasilnim ponašanjem. Također, stope razvoda kod parova kod kojih su bili prisutni teži oblici fizičkog zlostavljanja bile su znatno više od stopa razvoda za parove u čijim odnosima fizičko nasilje uopće nije bilo prisutno ili je bilo prisutno u blažim oblicima (Lawrence i Bradbury, 2001; prema Yoon i Lawrence, 2013). Nadalje, znakovi poremećaja prehrane i depresije javljali su se dva puta češće među osobama koje su izvijestile o doživljenom fizičkom nasilju od strane partnera, za razliku od onih koje nisu izvijestile o pojavi fizičkog zlostavljanja u posljednjih šest mjeseci (Montgomery i sur., 2015).

Izloženost seksualnom zlostavljanju od strane partnera također može imati štetne posljedice te su žrtve često izvještavale o nižim razinama samopoštovanja (Rountree i Mulraney, 2010; prema Messing i sur., 2014), kao i o negativnijoj slici vlastitog tijela (Campbell & Soeken, 1999; prema Messing i sur., 2014). Ova vrsta nasilja također je blisko povezana s porastom stopa neželjenih trudnoća i izvršavanjem abortusa te se također pokazala kao jednim od

zabrinjavajućih indikatora za sigurnost ženina života (Halilović, 2015). Izrazito su česti slučajevi u kojima muškarci siluju svoje partnerice neposredno nakon završetka ljubavnog odnosa. Prema Finkelhor i Yllo (1985; prema Halilović, 2015) silovanja se događaju jer muškarci smatraju kako nemaju što izgubiti. Žene koje su bile žrtvama nasilja za vrijeme trudnoće puno češće obolijevaju od postporođajne depresije od onih koje su trudnoću iznijele u mirnom obiteljskom okruženju (Halilović, 2015), a zlostavljanje za vrijeme trudnoće povezano je s niskom porođajnom težinom djeteta (Campbell i Lewandowski, 1997). Muškarci koji koriste seksualno nasilje da bi kontrolirali partnericu često negativno govore o njihovoj seksualnosti, te iskazuju snažne obrasce ljubomornog ponašanja, a negativnu stigmatizaciju ženskog spola često prenose i na svoje kćeri, nazivajući ih „kurvama“ i „prostitutkama“. Većina žena navodi kako im je iskustvo seksualnog zlostavljanja od strane partnera, a pogotovo ono kojemu su svjedočila i njihova djeca, ono zbog čega najviše pate (Halilović, 2015).

Za razliku od žena koje na pojavu nasilja u romantičnom odnosu reagiraju sa strahom, autori navode kako muškarci nerijetko nasilje koje nad njima izvršavaju romantične partnerice dočekuju s podsmjehom, ravnodušnošću, ili čak divljenjem prema romantičnoj partnerici (Dobash i Dobash, 2004). No, unatoč činjenici da su žene češće izvještavale o ozbiljnim zdravstvenim i psihološkim posljedicama nasilja od strane romantičnog partnera, Ansara i Hindin (2011; prema Nybergh, Taft, Enander, i Krantz, 2013) navode kako su muškarci izloženi nasilju u trenutnom romantičnom odnosu izvještavali o lošijem zdravlju te o nizu negativnih psiholoških posljedica, za razliku od muškaraca koji su se nalazili u odnosima u kojima nije bilo prisutno nasilje. Yoon (2013) navodi kako je za muškarce sama činjenica da je njihova partnerica ta koja kontrolira njihov odnos dovoljna za pojavu negativnih posljedica, budući da se takva raspodjela moći u odnosu protivi društvenim i bračnim očekivanjima muškaraca. Tako doživljavanje psihičkog nasilja od strane partnerice dovodi do smanjenog zadovoljstva bračnim životom. U istraživanju provedenom u Švedskoj, na uzorku muškaraca i žena u rasponu od 18 do 65 godina, Nybergh i sur. (2013) navode kako je 10.1 % muškaraca iz njihova uzorka izvijestilo o proživljavanju nekog oblika socijalnih neugodnosti. Naime, unatoč tome što su žene češće izvještavale o posljedicama povezanim s djecom, kao što je udaljavanje djeteta od nasilnog partnera, muškarci koji su izloženi obiteljskom nasilju znatno su češće provodili više sati na poslu, kako bi izbjegli provođenje vremena s nasilnom partnericom. Takvom obrascu ponašanja pribjeglo je 34.6% muškaraca, te samo 22.4% žena.

b. Posljedice za djecu

Nasilje u romantičnim odnosima, osim što pogađa partnere koji su mu izloženi, te čak i one koji ga vrše nad drugom osobom, nerijetko pogađa i nevine promatrače, djecu koja žive u obiteljima roditelja čiji je odnos okarakteriziran nasilnom dinamikom.

Naime, djeca izložena obiteljskom nasilju, neovisno o tome jesu li i sama žrtve fizičkih povreda zlostavljača, kroz cijeli život trpe negativne posljedice te izloženosti, pri čemu djeca mogu postati ili tiha i povučena, ili glasna i agresivna. Djeca koja žive u nasilnom okruženju pod povećanim su rizikom da i sami postanu žrtvama fizičkog i emocionalnog zlostavljanja, te su često prisutne dodatne popratne posljedice (Halilović, 2015). Pokazalo se kako djeca izložena obiteljskom nasilju postižu slabije rezultate u školi, te je dokazano kako postoji povezanost doživljenog nasilja u djetinjstvu s kasnijim samostalnim obrascima nasilnog ponašanja kod dječaka, te doživljavanja nasilja od strane partnera kod djevojaka. Ovo je moguće objasniti činjenicom da su djeca, odrastajući u takvim obiteljima, navikla na takvu obiteljsku dinamiku te smatraju kako je takvo ponašanje normalno i prihvatljivo (Halilović, 2015). Pokazalo se da su se obrasci agresivnog ponašanja češće pojavljivali kod mladića, nego kod djevojaka (Hilberman i Munson, 1977; Levine, 1975; Westra i Martin, 1981; prema Fantuzzo i Lindquist, 1989). Brojne su posljedice također uočene kod djeca izložene seksualnom nasilju, pri čemu je zabilježeno kako su djeca izložena seksualnom nasilju često pokazivala ponašanja neprimjerena njihovoj dobi, uključujući želju za seksualnim odnosom i različitim seksualnim radnjama, te su pokazivali agresivne radnje prema mlađoj djeci i vršnjacima. Također je uočena preokupacija seksualnim činom i česte masturbacije (Finkelhor i Browne, 1985). Često su djeca na traumatične događaje odgovarala specifičnim obrascima ponašanja, pri čemu često dolazi do izmijenjenog pogleda na svijet kojeg doživljavaju kao nesigurno mjesto, smatraju da odrasli nisu tu da ih zaštite, a događaji su nekontrolabilni i nepredvidljivi (Campbell i Lewandowski, 1997). Također, nerijetko se javlja agresija kao posljedica doživljavanja agresivnih epizoda među roditeljima, te specifični strahovi, kao strah od toga da će ih otac ubiti i slično. Takva djeca često ne mogu razmišljati o svojoj budućnosti jer su preopterećena mislima o nasilju koje im se događa pred očima (Campbell i Lewandowski, 1997). Pokazalo se kako takvi pojedinci pokazuju niske razine socijalnog funkcioniranja, a takav obrazac ponašanja vrijedi i za dječake i za djevojčice (Jaffe i sur. 1986; Wolfe i sur., 1985; prema Finkelhor i Browne, 1985). Često su prisutni različiti problemi, kao što su suicidalnost, depresivnost, specifični strahovi i fobije, tikovi i enureja (Fantuzzo i Lindquist, 1989).

Budući da iz svega navedenog uočavamo kako na djecu, koja su ponekad neizravne žrtve obiteljskog nasilja, takva izloženost ostavlja dugotrajne i ozbiljne posljedice na psihički i

emocionalni razvoj, u odnosima u kojima su uključena djeca, potrebno je odmah reagirati i prekinuti začarani krug nasilja prije nego on zahvati sljedeće generacije zlostavljačeve obitelji.

8. Zaključak

Nasilje u romantičnim odnosima i dalje je alarmantan i ozbiljan problem, unatoč tome što se u suvremenom društvu velika pozornost posvećuje jednakosti različitih skupina, pa tako i jednakosti spolova. Međutim, ohrabrujuća je činjenica kako se danas brojni preventivni programi bave ovim pitanjem, te se nastoji uložiti maksimalna sredstva kako bi se ono spriječilo, ili u najgorem slučaju, smanjilo negativne posljedice na minimum.

Kod nasilja u romantičnim odnosima navodi se klasifikacija koja dijeli nasilje na psihičko, fizičko i seksualno nasilje. Pojava bilo kojeg od navedenih oblika nasilja je alarmantna, ali je izrazito bitno razgraničiti radi li se o situacijskom nasilju među partnerima, intimnom terorizmu ili nasilnom otporu žrtava, jer je takva klasifikacija nužna kako bismo razumjeli nesklad u nalazima o spolnim razlikama u izvršavanju nasilja u romantičnom odnosu. Premda je nasilju nad ženama posljednjih desetljeća posvećeno više pažnje, u posljednje se vrijeme ističe kako ni muškarci nisu pošteđeni ovakvih ugnjetavanja u odnosima. Naime, premda se o nasilju nad muškarcima puno teže progovara, ono se ne javlja ništa rjeđe nego nasilje nad ženama, ali budući da njegove fizičke posljedice često nisu tako ozbiljne, ono često ostaje nerazotkriveno. Međutim, unatoč tome, ne treba podcijeniti psihičku cijenu koju plaćaju ti muškarci, budući da je, u društvu u kojem i dalje postoji prešutna muška dominacija, činjenica da ih je partnerica zlostavljala, bilo psihički, bilo fizički, može biti posebno štetna za njihovo samopoštovanje i spremnost za uspostavljanje bliskih odnosa u budućnosti.

Kako bismo se mogli okrenuti prevenciji nasilja u romantičnim odnosima, potrebno je identificirati rizične odnose, u kojima su nasilnici najčešće ovisnici o alkoholu, drogama, psihički bolesnici, ili djeca roditelja u čijem je odnosu prevladavalo ozračje nasilja, dok su žrtve najčešće submisivne, financijski ovisne o nasilniku, te također često potječu iz obitelji sa zabilježenom poviješću obiteljskog nasilja. Da bi se omogućilo žrtvama da se nakon razotkrivanja počinitelja nasilja vrate normalnom životu, potrebna su daljnja istraživanja, upravo iz razloga što su žrtve često potpuno ovisne o nasilnom partneru, i najčešće smatraju kako bez njega ne bi imale dostatna sredstva za život. Zbog toga se treba uložiti trud u razumijevanje razloga za upotrebu nasilja, te za motivacijom žrtava da ulažu i ustraju u održavanju takvih, za njih toksičnih odnosa.

9. Literatura

- Ajduković, M. i Ručević, S. (2009). Nasilje u vezama mladih. *Medicus*, 18, 217-225.
- Campbell, J. C., & Lewandowski, L. A. (1997). Mental and physical health effects of intimate partner violence on women and children. *Psychiatric Clinics of North America*, 20(2), 353-374.
- Diette, T. M., Goldsmith, A. H., Hamilton, D., Darity, W., & McFarland, K. (2014). Stalking: Does it leave a psychological footprint?. *Social Science Quarterly*, 95(2), 563-580.
- Dobash, R. P., & Dobash, R. E. (2004). Women's violence to men in intimate relationships working on a puzzle. *British journal of criminology*, 44(3), 324-349.
- Fantuzzo, J. W., & Lindquist, C. U. (1989). The effects of observing conjugal violence on children: A review and analysis of research methodology. *Journal of Family Violence*, 4(1), 77-94.
- Fergusson, D. M., Horwood, L. J., & Ridder, E. M. (2005). Partner violence and mental health outcomes in a New Zealand birth cohort. *Journal of marriage and family*, 67(5), 1103-1119.
- Finkelhor, D. i Browne, A. (1985). The Traumatic Impact of Child Sexual Abuse: A Conceptualization. *American Journal of Orthopsychiatry*, 55(4), 530-541.
- Halilović, M. (2015). Preživjele govore: Osvrt na odgovore krivičnog sistema na nasilje u porodici u Bosni i Hercegovini. Sarajevo: AI/DCAF.
- Hess, N. H., & Hagen, E. H. (2006). Sex differences in indirect aggression: Psychological evidence from young adults. *Evolution and Human Behavior*, 27(3), 231-245.
- Hopcroft, R. L. (2009). Gender inequality in interaction—An evolutionary account. *Social forces*, 87(4), 1845-1871.
- Hughes, S. M., Harrison, M. A., & Gallup, G. G. (2004). Sex differences in mating strategies: Mate guarding, infidelity and multiple concurrent sex partners. *Sexualities, Evolution & Gender*, 6(1), 3-13.
- Johnson, M. P. (2008). A typology of domestic violence: Intimate terrorism, violent resistance, and situational couple violence. Boston: Northeastern University Press.

- Kamphuis, J. H., Emmelkamp, P. M., & de Vries, V. (2004). Informant personality descriptions of postintimate stalkers using the five factor profile. *Journal of personality assessment*, 82(2), 169-178.
- Kelly, U. A. (2011). Theories of intimate partner violence: From blaming the victim to acting against injustice: Intersectionality as an analytic framework. *Advances in Nursing Science*, 34(3), E29-E51.
- McEwan, T. E., Mullen, P. E., & MacKenzie, R. (2009). A study of the predictors of persistence in stalking situations. *Law and human behavior*, 33(2), 149.
- Messing, J. T., Thaller, J., & Bagwell, M. (2014). Factors related to sexual abuse and forced sex in a sample of women experiencing police-involved intimate partner violence. *Health & social work*, 39(3), 181-191.
- Miller, R.S. (2015). *Intimate Relationships*. Sam Houston State University:McGraw-Hill Education.
- Montgomery, B. E. E., Rompalo, A., Hughes, J., Wang, J., Haley, D., Soto-Torres, L., Chege, W., Justman, J., Kuo, I., Golin, C., Frew, P., Mannheimer, S., & Hodder, S. (2015). Violence against women in selected areas of the United States. *American journal of public health*, 105(10), 2156-2166.
- Nybergh, L., Taft, C., Enander, V., & Krantz, G. (2013). Self-reported exposure to intimate partner violence among women and men in Sweden: results from a population-based survey. *BMC Public Health*, 13(1), 1.
- Shackelford, T. K., Voracek, M., Schmitt, D. P., Buss, D. M., Weekes-Shackelford, V. A., & Michalski, R. L. (2004). Romantic jealousy in early adulthood and in later life. *Human Nature*, 15(3), 283-300.
- Stets, J. E., & Straus, M. A. (1990). Gender differences in reporting marital violence and its medical and psychological consequences. *Physical violence in American families: Risk factors and adaptations to violence in*, 8(145), 151-65.
- Svjetska zdravstvena organizacija. (2005). WHO multi-country study on women's health and domestic violence against women: summary report of initial results on prevalence, health outcomes and women's responses.

- Wood, J. T. (2004). Monsters and victims: Male felons' accounts of intimate partner violence. *Journal of Social and Personal Relationships, 21*(5), 555-576.
- Yoon, J. E., & Lawrence, E. (2013). Psychological victimization as a risk factor for the developmental course of marriage. *Journal of Family Psychology, 27*(1), 53.
- Zayas, V., & Shoda, Y. (2007). Predicting preferences for dating partners from past experiences of psychological abuse: Identifying the psychological ingredients of situations. *Personality and Social Psychology Bulletin, 33*(1), 123-138.